

ΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΑ

Γράφει ο Αντώνης Αμπατζής → ampandonis@gmail.com

ΠΟΡΤΙΑΝΟΥ ΛΗΜΝΟΣ ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΧΩΡΙΟ ΜΕ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Αλήθεια κατά πόσο γνωρίζουμε την νεότερη ιστορία μας; Και δεν αναφέρομαι μόνο στους Έλληνες αλλά και για όλους όσους θέλουν αντικειμενικά να γνωρίζουν την ιστορία μέσα από τις πηγές. Και αν η ίδια ιστορία και γεγονότα αφορούν και άλλα έθνη ή κράτη τότε ποιά η στάση μας; Αλλά ας πάμε στο χρονικό διάστημα μεταξύ 1915 και μετά για να δούμε το πώς οι Έλληνες έμαθαν την ιστορία τους και πώς άλλα κράτη όπως η Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία είδαν αυτή την περίοδο. Η ελληνική άποψη για αυτή την περίοδο είναι γνωστή για την αντιπαράθεση των Βενιζελικών με τους Αντιβενιζελικούς και η άποψη για τους Αυστραλούς και Νεοζηλανδούς ήταν η χρονική περίοδος στην οποία αρχίζει να υπάρχει η συνειδητοποίηση ενός υπολογίσιμου καινούργιου κράτους. Και μέσα σε όλα αυτά και ένα μικρό χωριό. Το Πορτιανού στην Λήμνο. Αλλά ας δούμε τα γεγονότα πώς εξελίχθηκαν.

Η μάχη της Καλλιπόλης έγινε κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου, το 1915. Πραγματοποιήθηκε από τους Συμμάχους και διήρκεσε από τον Απρίλιο του 1915 έως και το 1916. Ο σκοπός της μάχης αυτής ήταν η κατάληψη των στενών των Δαρδανελίων από τους Συμμάχους και ο πλήρης έλεγχός τους, ώστε να αποδυναμωθεί έτσι η Οθωμανική Αυτοκρατορία και να τεθεί εκτός μάχης. Η εκστρατεία αυτή ήταν ιδέα του Ουίλσον Τσώρτσιλ, ο οποίος επιθυμούσε τη δημιουργία μιας θαλάσσιας οδού επικοινωνίας με τη Ρωσία, αλλά και την αποδυνάμωση της Τουρκίας. Η αποτυχία της εκστρατείας αυτής του στέρεψε τη θέση του στην Κυβέρνηση. Στην επιχείρηση αυτή έλαβαν μέρος εκτός από τα στρατεύματα των Συμμάχων, τα στρατιωτικά σώματα των Αυστραλιανών και Νεοζηλανδών (ANZAC).

Η Λήμνος έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην Εκστρατεία αυτή. Ο τότε Πρωθυπουργός της Ελλάδος, Ελευθέριος Βενιζέλος, το 1915 έδωσε την άδεια στην Αγγλική κυβέρνηση να χρησιμοποιήσουν τη Λήμνο σαν ορμητήριο τους για την κατάληψη των Δαρδανελίων. Ο Βενιζέλος ήλπιζε πως με αυτόν τον τρόπο θα διεκδικούσε την Κωνσταντινούπολη. Επίσης η Λήμνος αποτελούσε βάση για την εκπαίδευση των στρατιωτών, καθώς και για τη νοσοκομειακή περίθαλψη αυτών.

Στις 20 Απριλίου του 1915, το λιμάνι του Μούδρου γεμίζει με πλοία των Συμμάχων, ο αριθμός των οποίων ανέρχεται στα 200 περίπου. Η Αγγλία είχε ήδη οργανώσει στην Αίγυπτο στρατό από Αυστραλούς, Νεοζηλανδούς και Ινδούς, οι οποίοι ελάχιστα γνώριζαν από πολεμική τέχνη. Αυτοί αποτελούσαν το κύριο σώμα των συμμάχων, που το συνόδευσαν αγγλικά

θωρηκτά, καταδρομικά, αντιτορπιλικά και τέσσερα γαλλικά πολεμικά, με επικεφαλής τη ναυαρχίδα «Κουίν Ελίζαμπεθ», το ισχυρότερο πολεμικό σκάφος της εποχής, που μόλις έμπαινε σε δράση. Στις 24 Απριλίου οι Αυστραλονεοζηλανδοί επιχειρούν την πρώτη επίθεση στην Καλλιόλη για να ανακτήσουν τα στενά των Δαρδανελίων από τους Τούρκους. Η επιχείρηση απέτυχε. Η προχειρότητα, η άγνοια και η αφέλεια συνόδευσαν κάθε κίνηση των συμμαχικών δυνάμεων.

Έτσι, μόλις την τρίτη μέρα η συμμαχική επίθεση ανακόπηκε και οι άνδρες της καθλώθηκαν σε θέσεις από κάθε πλευρά ευάλωτες, όπου διατάχθηκαν να σκάψουν χαρακώματα. Εκείνη τη στιγμή βρέθηκε εκεί ο «ήρωας του τουρκικού έθνους», ο αντισυνταγματάρχης Κεμάλ, «ένας άγνωστος έως τότε τούρκος αξιωματικός που άλλαξε την πορεία της εκστρατείας της Καλλιπόλης», κατά την πρώτη βρετανική αποτίμηση.

Από τον Αύγουστο και μετά η Λήμνος αποτελεί κέντρο ιατρικής περίθαλψης αρρώστων και τραυματιών. Επίσης τη χρησιμοποιούσαν ως σταθμό εφοδιασμού. Κατασκευάζονται διάφορα έργα, όπως αποβάθρες, δρόμοι, αντλίες νερού και ένας υποτυπώδης σιδηρόδρομος. Στήθηκαν δύο Αυστραλιανά στρατιωτικά νοσοκομεία, όπου σ'αυτά υπήρχε η δυνατότητα πραγματοποίησης ιατρικών επεμβάσεων και ακτινογραφιών. Στη Λήμνο νοσηλεύονται περίπου 4.000 Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες με την φροντίδα 96 Αυστραλών νοσοκόμων.

Η αποχώρηση των δυνάμεων της ANZAC από την Καλλιόλη άρχισε στις 19 Δεκεμβρίου του 1915. Τα αίτια της αποτυχίας αυτής ήταν η έλλειψη ικανοτήτων των ανώτερων στρατιωτικών διοικητών και ιδιαίτερα των Συμμαχικών δυνάμεων. Ωστόσο οι άνδρες της ANZAC πολέμησαν ηρωικά και με σθένος. Υπήρξαν μεγάλες απώλειες και από τις δύο πλευρές, όμως περισσότερες ήταν αυτές των Συμμάχων και των Αυστραλονεοζηλανδών. Η εκστρατεία αποδείχθηκε το μεγαλύτερο φιάσκο των Άγγλων και πιο ειδικά του Ουίλσον Τσώρτσιλ, που ως

Το στρατηγείο του Τσώρτσιλ όπως είναι σήμερα στο χωριό Πορτιανού Λήμνου

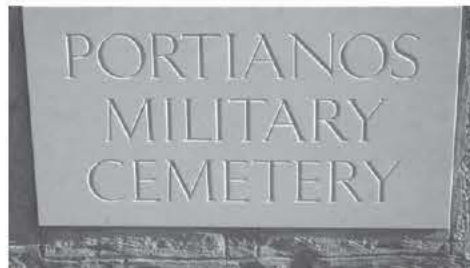
υπουργός Ναυτικών τότε υιοθέτησε την ιδέα και οδήγησε στην καταστροφή χιλιάδες στρατιώτες από διάφορες χώρες που συγκροτούσαν την εκστρατευτική δύναμη.

Αλλά ας δούμε όμως σήμερα τι μπορεί να δει κάποιος Αυστραλός ή Έλληνας που θα ήθελε να μάθει περισσότερα σχετικά με αυτό το γεγονός. Χωριό Πορτιανού. Στην είσοδο του χωριού στέκει μεγαλόπρεπο ένα από τα ωραιότερα αρχοντικά της Λήμνου. Είναι το παλιό αρχοντικό του Γ. Κωνσταντίνου με τον τεράστιο καταπράσινο κήπο. Το αρχοντικό αυτό φιλοξένησε τον Τσώρτσιλ όταν στην εκστρατεία της Καλλιπόλης έσπασε το στρατηγείο του στο Πορτιανού. Όλες οι σημαντικές αποφάσεις βγήκαν μέσα από αυτό το σπίτι. Η πολυθρόνα του εκτίθεται στο Λαογραφικό Μουσείο του χωριού.

Από τον Απρίλιο 1915 ως το 1920 εκατοντάδες νεκροί στρατιώτες της εκστρατείας της Καλλιπόλης θάφτηκαν στο «Συμμαχικό Νεκροταφείο Πορτιανού», το οποίο διατηρείται ως σήμερα. Υπάρχουν 352 τάφοι Βρετανών, Γάλλων, Καναδών, Αυστραλών, Νεοζηλανδών, Αιγυπτίων και Ινδών.

Το 2ο Συμμαχικό Νεκροταφείο (παρόμοιο μ' αυτό του Μούδρου) βρίσκεται Β.Δ. της εκκλησίας Πορτιανού «Εισόδια της Θεοτόκου».

Άρχισε να δημιουργείται από τον Αύγουστο το 1915 και βρισκόταν σε χρήση μέχρι το 1920. Στην αρχή ήταν ένα απέραντο χωράφι. Η περιμάνδρωση έγινε γύρω στο 1923-1924 από συνεργείο του Κώστα Βόγδανου, το οποίο κατασκεύασε και τις επικλινείς πέτρες. Τα στοιχεία των

Το συμμαχικό νεκροταφείο στο Πορτιανού

νεκρών στρατιωτών ήρθαν έτοιμα από την Ιταλία. Τα δέντρα φυτεύτηκαν το 1927 περίπου από το Χρήστο Ιλερή, πατέρα του Δημήτρη Ιλερή, που ήταν υπεύθυνος μέχρι το 1946 για τα τρία νεκροταφεία: Μούδρου, Πορτιανού και Αράπικα ή Αραβικά.

Πίσω από το νεκροταφείο στο Β. μέρος αυτού, υπήρχε μία σκηνή όπου έμειναν δυο μεσολιθικοί Άγγλοι νεκροθάφτες. Τους νεκρούς μετέφεραν με κάρρα, τα οποία έσυραν συγγαρέζικα άλογα. Στο 2ο Συμμαχικό Νεκροταφείο Πορτιανού κείτονται θαμμένοι άνδρες ηλικίας από 17 μέχρι 56 ετών.

Αλλά υπάρχει και δεύτερο νεκροταφείο στο Πορτιανού κάτι το οποίο δεν γνωρίζουν πολλοί. Στην παραθαλάσσια περιοχή ανατολικά του Πορτιανού μεταξύ Μαντράκι και Ξηρόλιμνης βρίσκεται και άλλο νεκροταφείο το λεγόμενο «Αράπικο». Δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι ανώνυμοι νεκροί είναι θαμμένοι μεταξύ του περιφραγμένου χώρου και του τοίχου που προβάλλει νότια. Σε ανάμνηση του γεγονότος μέσα στον περιφραγμένο χώρο υπάρχει ένας γρανιτένιος κόλινος κώνος με δύο μαρμάρινες εντοιχισμένες πλάκες.

Πάνω στη βόρεια πλάκα είναι γραμμένα τα εξής: «ONE HUNDRED AND SEVENTY MEN OF THE HEGYPTIAN LABOUR GORPS ARE BURIED NEAR THIS SPOT». «Εκατόν εβδομήντα άντρες του Αιγυπτιακού εργατικού στρατιωτικού σώματος είναι θαμμένοι κοντά σε αυτό το σημείο.»

Πάνω στη νότια πλάκα είναι γραμμένα τα εξής: «FIFTY FIVE TUSKISH SOLDIERS ARE BURIED NEAR THIS SPOT». «Πενήντα πέντε Τούρκοι στρατιώτες είναι θαμμένοι κοντά σ' αυτό το σημείο.»

Οι Τούρκοι στρατιώτες (πιθανόν αιχμάλωτοι από τις επιχειρήσεις της Καλλιπόλης) ήταν κρατούμενοι οι οποίοι πέθαναν μεταξύ 1917-1919.

Επίσης, ένα μίλι από το Πορτιανού πηγαινόντας προς τα Τσιμάνδρια - κοντά στον Ενετικό πύργο - σκοτώθηκαν 5 Άγγλοι στρατιώτες και 4 Αυστραλοί το 1915. Όλοι αυτοί ετάφησαν εκεί, διότι δεν είχε γίνει ακόμη το νεκροταφείο Πορτιανού, οπότε όταν δημιουργήθηκε τους μετέφεραν σ' αυτό.

Περίπου 150 Αυστραλοί στρατιώτες θάφτηκαν στα δυο πολεμικά νεκροταφεία του νησιού. Για την ιστορία στο Μούδρο υπογράφηκε στις 31 Οκτωβρίου 1918 η γνωστή Συνθήκη Ανακωχής του Μούδρου μεταξύ των Συμμάχων και της Τουρκίας, με την οποία έληγε επίσημα ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος με ήττα τελικά της Τουρκίας.